

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ БОЙКІВ ЗАКАРПАТТЯ У ХХ столітті

У статті розглядаються весільні звичаї бойків Закарпаття. Незважаючи на глибоку самобутність культури бойківсько-закарпатського люду, весільний обряд залишається традиційним українським, хоча й має ряд регіональних особливостей.

Ключові слова: весільні звичаї, весільний обряд, бойки Закарпаття, ладкання.

"Закувала зозулиця та сіла на тріску,
Одпирайте, мамко, двері – веде син невістку"¹.

Весільна обрядовість бойків Закарпаття має цілий ряд яскраво виражених особливостей, які відсутні або ж відрізняються за формою в інших етнографічних районах України. Разом з тим, розгляд матеріалів, що стосуються бойківського весілля, чітко показує, що в основних рисах і структурних частинах воно є спільним з весільними обрядами в інших етнографічних груп українського народу. Отже, розглянемо ці матеріали.

Весілля у бойків Закарпаття відбувається рано-вранці у вівторок, четвер чи суботу (крім часів посту). Спочатку *молода** з *молодим* ідуть до церкви на сповідь, оскільки таїнство вінчання вважається тільки тоді дійсне, коли будуть очищені від гріхів душа й тіло. Тому завчасно до неї готуються: читають відповідні молитви, дотримуються посту і зранку не вживали ні води, ні їжі.

Після сповіді кожен іде до себе додому, куди вже на той час прийшли кухарки для приготування їжі, староста, *свашки* та дружки (дружки до *молодого*). Виконання обрядових елементів весілля окремо в домі *молодої* і *молодого* можна вважати більш давньою формою, яка була психологічною підготовкою до зміни соціального статусу *молодих*. *Молоду* (*молодого*) одягають у весільне вбрання. Сходяться гості до *молодої* (*молодого*), веселяться та гостяться, "*затанцювують свальбу*" (спільна трапеза і танець (коломийка) у колі на *джерзі* – ознака досконалого, точного дотримання ритуалу весілля). *Свашки* заносять до хати весільні вінки (їх ще називають *вінці* чи *коруни*) і кладуть їх спочатку на маленьке коритко, танцюють з вінками, потім прикрашають ними *молоду* та дружок. У домі *молодого* одягають вінок на *молодого* та на *калал* першому дружбові – для *молодої*. Староста просить від Господа Бога благословення, і всі моляться, потім сідають за столи і гостяться. *Свашки ладкають*:

"Стань, Іванку, на купину – /2 р. зрахуй собі всю родину.
Бо тільки в тя є родочку, /2 р. як коли в морю пісочку"².
"Ой, у гору ний у Тису, /2р. ой, подай ми, мамко, мису.
Тай вівсика зеленого /2 р. обсіяти *молодого*"³.

На *свальбу* різали барана і варили *дзямю* (суп з качаною локшиною), голубці, гриби, пекли *калачі* на дріжджах, подавали бринзу.

Опівдні *молодий* з друзьбами, старостою і з *свашками* збираються йти до *молодої*:

"Кряче ворон на порозі /2р. вже Іванко у дорозі.
Ой, попроси, мамко, Бога, /2р. вби** щасливая дорога.
Мамка одно виряджає, /2 р. а двоїх ся дочекає".

* Див. діалектний словник.

** З метою збереження місцевої специфіки зберігаємо діалектні вирази.

"У молодого" батько і мати біля порога беруть *погар* і *кланяють* сина:

"Аби-сьте ся мали, як Святої Неділі хаща і земля," – каже батько і випиває горілку. *Молодий* дякує. Далі мати *вінчує*, промовляючи ці самі слова, випиває горілку. *Молодий* теж дякує: "Дякую красно, буду *честувати* Вас *ліпше*, як тепер". Староста також *вінчує молодому*: "Добро, щастя і віка на много годи прожити". Потім звертається до гостей: "Тай ви, гості мої любі, дай вам Боже віка та й здоровля. Котрі є не жонаті – та сьак і вам на свальбі оби-сьме і у вас танцювали. Тай усі мої гості, як ґазди, так і прості. І за музику – доброє здоровля!" Всі плещуть у долоні і випивають *погар* з горілкою чи вином⁴.

Староста узагальнює:

"Ой, з-за гори високої сто коней виведено,
А із-за другої, *май* малої, сто сідел винесено,
Кожному сватку по коничатку, по золотій гриві,
Будемо на них сідати та за *молодов* їхати"⁵.

Дорогою до *молодої* попереду йде дружба з *кураговом*, далі староста з палицею і пляшкою *зорівки*, *гудаки*, та *молодий* з сестрою чи іншою близькою людиною, яку називають *приданниця* та *свашки*, *ладкаючи*:

"А над сінми кури піли, /2 р. а ми тото чували.
Все ми ся збирали знати /2 р. кільки нас іде в свати.
Ой, тисяча налічено, /2 р. барвіночком позначено.
Барвіночком позначено, /2 р., а золотом позлачено"⁶.
У селі Ізки дорогою *свашки* співають коломийки:²
"А ми йдеме у пропої за *молодов* дівков,
Та будеме попивати медок із *зорівков*. /2 р."⁷

Дорога могла бути не близькою і небезпечною, адже це не тільки перехід з одного села в інше, з одного двору в інший, а й з одного соціального стану в інший – тут небезпека перетину з потойбічним світом. Отже, назріває критична ситуація, то ж *свашки*, які регламентують всі події в даному випадку виконують розряджуючу функцію, *ладкаючи*:

"Ми в полі ночували, /2 р. скрипками огня клали,
Скрипками огня клали, /2 р., а шапками поддували.
Ми з села на селейко /2 р., а ми йдеме веселейко,
Мед-зорівочку п'ючи, /2 р. тихі таночки в'ючи"⁸.

Або виконують коломийку:

"Та я прийшов у Міжгір'я, межи чужі люди,
Аж горазду не зазнаю – та й добра не буде. /2 р.
Та я прийшов у Міжгір'я – хочу ся женити,
Ой, скажіт ми, Міжгірчани, чи бдете *ня* бити? /2 р."⁹
Існують варіанти куди йти за *молодою* і де вона живе:
"Ой він (коник – Авт.) знає куди іти, /2 р. до милої повертати"¹⁰.
"Знає староста, знає, /2 р. де повертати має –
Там верба зелененька, /2 р. там наша молоденька"¹¹.
"Та Іванко самий знає – /2 р. він навперед повертає.
Ой, Іванку – пане, /2 р. ой, де твоє військо стане?
– Коло груші зеленої, 2 р. у Олени *молодої*"¹².

Характерно, що у всіх селах, коли весільний поїзд *молодого* підходить до воріт *молодої*, *свашки* співають:

"Вийди, мамко (тещенько) на двір – /2 р. не пущай зятька у двір"¹³.

Це ритуальне дійство під назвою "перейми" широко побутує по всій території України. Перекрити *молодому* дорогу до *молодої* латою, жердиною чи навіть столом має право будь-хто з сусідів. За пропуск *молодий* платить викуп – пляшку *зорівки* чи гроші. Респондентка Оксана Мись з с.м.т. Міжгір'я розповідає, що коли до неї йшов її наречений, то йому дорогу перегородив сусід Іванина Федір і не пропустив, доки не отримав пляшку *зорівки*, хоч його й просили пропустити¹⁴.

У селі Негровець родичі *молодого* силою вриваються у двір, заходять до хати і сідають за стіл. *Молодий* залишається стояти. Староста *молодої* звертається до всіх, хто прийшов: "Чого ви туй зайшли?" Староста *молодого* відповідає: "Наш принц хотів би ся женити і зобрав нас. Та йшли ми у *вадаску*. Та ми послідили *файну* звірку, у се село зайшла та *красна* звірка.

– Яка то звірка? – запитує староста *молодої*.

- Волосся на ній світле ... (описує зовнішність нареченої), золота одежа, *бокочі* срібенні.

Староста *молодої* наперед виводить стару бабу і каже:

– Ци се то Вам треба?

А *молодого* староста відповідає:

– То та була не така!

Тоді виводять малу дівчинку:

– Ци сяку Вам треба?

- Це іще буде не така!

Тоді обидва старости в пивниці п'ють трохи горілки, після чого староста *молодої* виводить її. *Молода* стоїть, а *молодий* сідає з її старостою. Староста *молодого* каже:

– Я хочу, щоб *молода* повезлася із *молодим*.

– Як повезлася? – запитує староста *молодої*.

– *Кочійов*: шість коней уздовж, чотири держакі, чотири тручаки, – відповідає староста *молодої*, повтикавши у перевернутий догори дном хліб копійки так, що вийшли колеса і дає "кочію" старості *молодої*. Той приймає хліб, а копійки віддає *молодий*. Так платиться викуп за молоду¹⁵.

У селі Тюшка підміненої *молодій* дають в руки кропиву, на одну ногу взувають черевик, а на другу чобіт, вбрання старе з дірками. Справжню молоду ховають, починається *переладкування свашок*:

Перші *свашки*:

"– Ой, кільки Вас прийшло свашок, /2 р., що не хватит на Вас ложок.

Другі *свашки*:

– Ви ся на нас надіяли /2 р. та ложки нам напарували,

Бо ми туйки запрошені /2 р. на два вепрі обпалені.

Перші *свашки*:

– Ми Вам вепрі не кохали, /2 р. оби-сьме Вам задарь дали.

Пойте до нас подивити – /2 р. у нас доста їсти, пити,

Бо ми з краю бевшичного /2 р. та від хліба пшеничного.

Другі *свашки*:

– Ми пшеничний пихуємо, /2 р. а білий *хоснуємо*. (Старости торгуються – Авт.)

– Ви ся з нами не *токміте*, /2 р. а Анцю нам укажіте.

Перші *свашки*:

– Айбо Анці ни є дома, /2 р. бо вона пішла за грибами (варіант – до Ільвова).

Другі *свашки*:

– Ми виділи через гори, /2 р. що йшла Анця до комори.

Перші *свашки*:

– Наша Анця у коморі /2 р. з свойов мамков на розмові.

Тоді виводять підмінену *молоду* (стару бабу), за другим разом дружку для дружби, а за третім разом – справжню *молоду*. *Молодий* платить викуп за *молоду*¹⁶.

Театралізоване дійство з підміненою нареченою широко побутує в кожному селі Закарпатської Бойківщини, та є загальноукраїнським дійством, у якому вбачається можливість підміни

нареченої потойбічними силами зла на межі між "своїм" і "чужим" простором. Дійство з підміненою нареченою зустрічається як у слов'янських, так і неслов'янських етносів, зокрема в угорців¹⁷, тому піднімається на загальноєвропейський щабель, адже лімінальність молодих є загальнолюдським явищем¹⁸.

Коли заплатили викуп за *молоду*, мати *молодої* зустрічає *молодих* хлібом і сіллю, дає *молодим* скоштувати з ложечки меду, одягає на себе *гуню* на виворіт, на руки одягає рукавиці з вовни, бере в руки сито з вівсом, житом, пшеницею чи ячменем (можливо і все разом), цукерки, дрібні копійки (але по дві копійки, а не по одній – парне число) і обсіває *молодих* та гостей. Люди наввипередки ловлять те "добро", щоб воно множилося у їхній хаті. Цей обряд має зміст вегетативної магії та повинен забезпечити добробут і багатодітність майбутній сім'ї та гостям. Обряд з обсіванням характерний також для чехів, словаків¹⁹ та угорців²⁰. У греків наречена виходила зустріти сватів у звичайному одязі та окропляла їх водою і зерном²¹.

Дружка перев'язує дружбу вишитим рушником, а *молода* прикріплює *молодому* на ліву сторону вишиванки *богрийду*. *Свашки* співають:

"На горі, на горі листок яперковий,
Вирви го, Маріко, та дай Іванкови. /2 р.
– Нащо би я рвала, листочок губила?
Я свому Іванкови *богрийду* купила. /2 р.
Вчора-м му купила, *ниська*-м му пришила,
Носи ї, Іванку, вби ся не стратила. /2 р."²²

Дружка і дружба піднімають над головою на вишиваному рушникові *колач-верчений* (символ достатку), утворюючи таким чином арку, під якою проходять молоді, а за ними *свашки*, дружки і діти. Староста піднімає *курагов*, вклоняється до присутніх і запрошує всіх на весілля: "Припрошує Вас мати *молодої*, припрошує Вас батько, припрошує Вас *молода*, припрошую Вас і я, приходьте до нас, не позлишайтеся, будьте добрі, приходьте на свальбину"²³.

Усі заходять до хати, а *молода* з *молодим* перші. При цьому слідкують хто перший через поріг переступить: якщо *молодий*, то *молода* буде панувати в домі. У хаті знову "*затанцювується свальба*". Мати стелить *джергу*, на якій танцюють молоді, кругом них танцюють у *каріці* коломиюку близькі родичі, переплівши руки та з'єднавши пальці в замок, і співають коломиюку:

"Ей, *каріка* хлопці білі, *каріка*, *каріка*,
Айбо сесе заладила *молода* Маріка. /2 р."²⁴
Після чого *свашки ладкають*:
"Ой, у морі на камені /2 р. танцювали два ангели.
А всі святі *позирали* /2 р. як ангели танцювали.
Нанашка ся зрадувала, /2 р. що ся сього дочекала"²⁵.

У селі Буковець староста знімає з дружби *калап з вінцем*, а на дружбу кладе вінець *молодої*. *Молодій* на голову одягають *білило*, *калап* і вінець з дружби. До речі, у цьому селі, як стверджує респондентка Ганна Каптур-Янчик, що родом з с. Буковець Міжгірського р-ну, для *молодого* і *молодої* вінки прикрашали дуже своєрідними китицями: на шерстяну нитку нанизувався один *кокуш*, далі декілька різнокольорових квадратних клаптиків з полотна (1,5 – 1,5 см.), частина гусячого пера (2 – 3 см.), а далі все повторювалось знову, так звисало чотири чи шість прикрас²⁶. *Свашки ладкають*:

"Ой, дай, дружбо, шпілило /2р. закапчати *білило*".

У с.м.т. Воловець дружба бере брошку і прищіплює *молодій білило*²⁷. А також у селі Буковець:

"Подай, дружбо, чипінила /2 р. прикапчати *білило*,
Бо вже приїхав черниць – /2 р. буде Оленці *чипиць*"²⁸.

Далі староста бере вишитий рушник і зв'язує ним руки *молодого* і *молодої* хрестоподібно. Існують відомості, що зв'язували молодих і так званою крайкою (нею підперезувалися жінки), щоб ті любилися, та вкидали *молодїй* у пазуху яйце, щоб так легко родила, як легко курка яйце несе²⁹. *Молода* з *молодим* не йдуть сідати за стіл, а перелазять через нього, ставши коліном на хліб, що лежить на столі. Цей ритуал характерний для всіх бойківсько-закарпатських сіл. А *свашки* вже співають коломийки-вінчованки:

"У високій полонині пасуться ягнята,
Та нівроку які файні наші молодята. /2 р.
Як ся мамка молодої так розвеселила,
Што з одної дитиниці двоє учинила. /2 р."³⁰

Молода з молодим сідають в центрі столу, але не торкаються їжі (згодом, коли вони залишаться в коморі наодинці, їм подадуть яечню на одній тарілці; символіка цього обряду – об'єднання молодих)³¹. Староста звертається до Господа Бога, всі моляться і приступають до гостини, впродовж якої по родовій близькості *вінчують* багато теплих слів молодим. А починається з широковідомого: "Гірко!", щоб надалі стало: "Солодко!" Щоб молоді не соромились цілуватися, дружба прикриває їх *кураговом*, а також захищає ним від зурочень.

Невдовзі вирушають до *молодого* або на вінчання. Останнє відбувалося у тому випадку, якщо вінчання в цей самий день. Адже в давнину наречені могли обвінчатись і за два роки, і за два дні до традиційного народного весілля, а чоловіком та дружиною не вважались. Стверджувальним актом шлюбу було публічне проголошення наречених чоловіком і дружиною та масове традиційне гуляння.

Свашки наголошують:

"Вже сонце над верхами – /2 р. ізбирайся, Марько, з нами.
Аж ти не йдеш із нами – /2 р. ми береме тебе самі на тисові сани"³¹.
Та від імені молодої *ладкають*:
"Лишаю, ти, мамко, лишаю, /2 р. ой, босівки по дворови.
Ой, босівки по дворови та й до хлопця ко дворови"³³.

Молода прощається зі своїми батьками, родичами та близькими, а *свашки* співають найбільш тужливу *ладканку*:

"Не тужи, мамочко, за мною – /2 р. не беру я *вшитко* з собою. /2 р.
Горіла липойка, палала, /2 р. під нею Маруська стояла. /2 р."³⁴

З *молодою* у *приданниці* посилають двох своїх людей: брата з сестрою або *тітку* й *уйка*, *стрийка* і *стрийну*. Вони беруть з собою *бесаги*, в які кладуть горілку і хліб. Батьки молодої благословляють її, зичать *молодим* щастя і здоров'я.

Якщо *молоді* йдуть до церкви, то *свашки* співають:

"Ой, не турок, не туркиня, /2 р. а й буде ґазда й ґаздиня
Ай, селом, селом, містом /2 р. йдемо з боярами як з листом".
Файна церква, *файна*, /2 р. вівсиком помаєна.
Вівсиком помаєна /2 р., золотом позолочена"³⁵.

Весільний церковний ритуал також містить багато давніх нашарувань, значною мірою пов'язаних ще з язичницькими уявленнями, які глибоко переплелися з християнськими. Адже християнська віра наших предків виросла на тлі язичницької; змінилися іпостасі, але залишилися ті самі коди.

У церкві *молодий* і *молода* сьогодні стають на рушник, а в давнину ставали на прядиво *колопні*, оповідає респондентка з с. Присліп Калина Фулитка³⁶. Звісно ж, хто перший стане на

рушник – за давніми віруваннями буде головою сім'ї. Історично так сталося, що більшість церков на Закарпатті – греко-католицькі, у весільному церковному обряді яких використовують барвінкові вінки сплетені на "зусках". Молоді їх тричі цілують, священник тричі робить ними коло за годинниковою стрілкою над головами *молодих* і кладе їх їм на голови. Священик тричі обводить *молодих* кругом тетрапода (стіл, що знаходиться перед "царськими вратами" у храмі вірних) з запаленими свічками в руках (як і в домі молодої кругом столу).

Далі священник запитує: "Чи по своїй волі вступає *молодий* (*молода*) до шлюбу? Чи погоджується в біді і радості до кінця своїх днів жити з цією людиною?" Якщо молоді погоджуються, то священник обмінює їх обручками і молоді, ставши на коліна, поклавши праву руку на Євангеліє промовляють клятву вірності одне одному. Священик покриває молоду хусткою.

Церковний обряд вінчання проходить обов'язково при свідках (дружба і дружка), близьких родичах і невеликій кількості друзів. Священик промовляє слова побажань та настанов на майбутнє спільне життя.

Після обряду вінчання всі присутні у церкві йдуть до *молодого*, свашки *ладкають*:

"Тепер наше краще /2 р., як наше було,
Перше тепер звершили – /2 р. Івана оженили.
Теперки наша слава – /2 р. з нами Анцька стала"³⁷.
Прийшовши до *молодого*, свашки *ладкають*:
"Ой, у нашого сватка /2 р. знакомитая хатка.
Три верхи – не чотири, /2 р. стріхоньки золотії ...
Вийди мамойко, вийди, /2 р. вийди з повнов-повнийков,
Хотят нас поженити, /2 р. хотят нас довершити"³⁸.
Або:
"Утвори, мамко, ліску, /2 р. бо привів ти син невістку."

Мати *молодого* зустрічає *молодих* з хлібом і сіллю на рушнику, пригощає їх цукром або медом, староста обсіває їх зерном:

"Сіє староста сім'я /2 р. *молодим* на насіння".

Гості стараються спіймати зернини, які сіє староста, і вигукують хто скільки зловив, при цьому викрикуючи: "Два хлопці, одна дівка! (або навпаки)"³⁹.

Далі *молодий*, *молода* та всі присутні проходять під двома хлібами, зв'язаними *повісьмом*, які тримають над головою двоє високих на зріст чоловіків. Учасники весілля намагаються вибити хліб. Коли виб'ють, то всі кидаються на *повісьмо*, рвуть його на щастя. "Риба йде на нього добре," – стверджує Сметана Марія з с. Негровець⁴⁰.

Потім усі заходять до хати: староста йде першим, щоб не було ніде ворожок, далі *молоді*, за ними родичі *молодої* та всі інші гості. За стіл *молоді* сідають, переступаючи через нього, староста благословляє *молодих*, всі моляться "Отче наш", і починається гостина. Молодій на коліна саджають хлопчика, (щоб хлопці родилися), за це вона дарує йому *колач-верченик*, цукерки, бублики.

Десь опівночі до *молодого* приходять *пропойці* (родичі *молодої*). *Нанашка* чи інша найближча родичка несе на голові *чипець* *молодої* (у тому випадку, якщо вона щаслива у сімейному житті і має дітей). Також гості приносять з собою придане *молодої*: перину, *заголовки*, обов'язково рушники, які *молода* навишвала за свої дівочі роки, та подарунки для сім'ї *молодого*. Мати *молодої* розвішує по стінах у *молодого* рушники, щоб всі бачили скільки їх навишвала *молода*⁴¹.

Під час гостини за столом свашки співають коломийки – звернення до старости та *ладкають* для кухарок:

"Ой, не стій, кухарко, в кутку /2 р. та дай сюди їсти курку."
"Ой, старосто, старостийку, Бог дай-ись старостив,
Одна свальба була в селі – ти нас не погостив. /2 р."⁴²

"Та нікого так не люблю, як свою кухарку,
А кухарка із старостов у курячім царку. /2 р.
Кухарка ся зальопала, а староста впився –
Тото дурний, нерозумний, що на ню творився /2 р."⁴³

Або інша коломийка, за матеріалами Центру народної творчості (м. Ужгород):

"Ой, староста впав із моста, *гати* ся подерли –
Сміялися молодиці, що мало не вмерли. /2 р.
А також:
Кухарочки молодинькі, які ви забиті, –
Відкої ложки пороблені, від тогди не миті. /2 р."⁴⁴

Трохи погостившись, мати *молодої* просить старосту, щоб він зняв з *молодої білило*, бо вони йдуть до гостей, що залишились вдома, а хотіли б бачити, якою буде їх дочка *молодицею*.

Молоду саджують на вивернутий кожух, знімають з неї *білило*, *молодий* розчісує молодій волосся і заплітає у дві коси (ознака заміжньої жінки). Йому допомагають *свашки* – закручують волосся, одягають *чипець*, покривши чоло, а зверху квітчастою хусткою покривають голову. При цьому *свашки ладкають*:

"Вчора було літо, нись – зима, /2 р.
Вчора була дівка, нись – жона. /2 р."⁴⁵

Обряд одягання чіпця на *молоду* характерний також для чеської та словацької весільної обрядовості, а Л.Нідерле вважав цей обряд пережитком колишньої боротьби між друзками та заміжніми жінками за вінок нареченої⁴⁶.

Далі староста знімає вінки з друзок і одягає їх *молодій* на ліву руку. Хтось із гостей вигукує: "Гребінь впав у воду!" (тобто, води в хаті немає), і *молоді* повинні обоє разом піти по воду, якою потім усіх пригощають.

У лемків з с. Чорна Вода *молодих* спочатку ведуть до комори, де на них чекає постіль (свіжа солома, перина та ярмо під голову), та, з часом, повертаються за ними. *Молодий* сідає на лавку, *молода* сідає йому на коліна, а їй на коліна саджають маленького хлопчика та одягають як заміжню жінку⁴⁷. Ритуальну роль ярма тут допомагає зрозуміти його значення в румунів, у яких на зговорах у напій, з якого надпивала дівчина, кладуть щіпочку з ярма, щоб у майбутньому шлюбі молоді стали нероздільні, як два воли в ярмі⁴⁸.

Незабаром гості обдаровують *молодих*. *Свашки* співають:

"А хто сидит за столом /2 р. най дарує за *шором*. /2 р.
На тарели щербина – /2 р. най дарує родина. /2 р.
А староста гроші вкрав. /2 р. "Бог ми, Боже, я не брав! /2 р."⁴⁹

Староста тримає дерев'яну тарілку, в яку встромлено ніж, наливає чарку горілки, ставить на тарілку і підносить спочатку першому дружбові. Той *вінчує молодих*, випиває чарку горілки і кладе на тарілку гроші. Староста дякує: "Дякуємо! Такі оби-сьте у Бога завеличні, як у нашої держави срібло-золото"⁵⁰. Гроші староста виймає і кладе у другу тарілку. Далі підходить до всіх інших гостей. Коли всі гості обдарують *молодих*, староста підраховує всі гроші і оголошує присутнім суму дарованих грошей, дякує всім, зичить щастя, здоров'я, багато років прожити *молодим*. Всі вигукують: "Най жиє!" і плещуть у долоні. Гостина продовжується далі.

У перший танець йдуть *молодий* і *молода* в хаті, а потім виходять на подвір'я і танцюють там. Тим часом *пропойці* збираються додому, співаючи:

"Світліт собі в дворі, /2 р. бо ми йдеме *домі*,
Вби-сьте не казали, /2 р. що ми дащо вкрали"⁵¹.

А в *молодого* весілля продовжується: починається "*Шоровий танець*" ("Золотий танець", "Танець *молодої*"). Староста запрошує до танцю з *молодою* присутніх, вигукуючи: "Гой, чія *молода*?" Хтось із парубків, що вишикувалися в ряд, вигукує: "Моя *молода*!" – дає за *молоду* гроші і танцює з нею. Староста оголошує: "Продана!" Так продовжується до тих пір, доки *молода* не перетанцює з усіма бажаними з нею потанцювати. Коли *молода* стомилася, *молодий* вигукує: "Моя *молода*!" Він не платить гроші за *молоду*, лише танцює з нею, після чого веде її до хати. Гостина продовжується до ранку. Батьки вінчують *молодих*, а молоді дякують батькам.

Наступного дня батьки та родичі *молодої* йдуть до *молодого*, везуть інше обіцяне *придане* (зерно, корову, бичка чи ін.). Починається відгощування: гостяться і веселяться до пізньої ночі. Староста з дружною розшивають *курагов*, дружки розбирають свої хустки, а палицю *молоді* ламають (староста спостерігає: хто швидше зламає та у кого більше палиці залишиться, той у сім'ї буде головуючим) або *молодий* ламає її на своїй голові.

Увечері відбувається обряд роздачі *колача*, що є видозміненим принесенням жертви⁵² – не тільки дві людські долі зливаються в одну, а й з'єднуються долі двох родів, після чого доля кожного учасника ритуалу може змінитися у кращий чи гірший бік існування. Тому хто більше отримає "жертви", той має запоруку отримати більше бажаного у житті, тобто бути щасливим. Спочатку *молоді* ділять його між собою (хто отримає більший шматок – той буде головуючим у хаті), а далі розділяють між всіма присутніми – основа ж залишається *гудакам*. Кожна господиня прагне отримати найбільший шматок *колачу*, щоб нагодувати ним корову (більше молока з'явиться у неї), та й для незаміжньої дівчини користь (швидше заміж вийде). Про частку/долю – як частину цілого і про долю життєву пише О.Байбурін⁵³.

За народним віруванням, *молодій* не бажано тиждень після весілля йти до себе додому. В противному разі не дуже вестиметься її життя з чоловіком. Крім того, спершу, вона має надіти корову і занести молоко до хати (на багатство), а вже потім занести до хати води⁵⁴.

Ми бачимо у весільній обрядовості бойків основні структурні елементи та характерні риси, властиві українцям у цілому. Разом з тим проаналізований матеріал показує значну самобутність бойківського весілля, як регіонального варіанту української весільної обрядовості.

Діалектний словник

- Бесаги – дві одностайні торбини з домотканого полотна.
- Білило – біла вишита хустина, сучасна фата.
- Бог'рида – весільна квітка з стрічками для нареченого і друзів.
- Бокончі – туфлі на шнурівці.
- Вадаска – полювання.
- Вінок/вінки/вінці/коруни – весільні вінки.
- Вінчувати – бажати, говорити слова побажань.
- Вшитко – все.
- Гаті – штани.
- Гудаки – троїсті музики.
- Гуня – кожух вовняний тканий.
- Гуски – вечорниці у нареченого напередодні весілля.
- Джерга – покривало вовняне.
- Дзяма – юшка з свинини.
- Домі/домів – додому.
- Заголовок/заголовки – подушка/подушки.
- Затанцьовувати свальбу – розпочинати, стверджувати акт одруження.
- Зорівка – горілка.
- Калап/крисаня – чоловічий головний убір, капелюх.
- Калач – плетене кільце з дріжджового тіста.
- Калачі – тістечка.
- Каріка – груповий танець у колі.
- Кланяти – вітати.

Кокуш – повітряна кукурудза.
 Колач-верченик – тотожний короваю, 30 см. в діаметрі.
 Колопні – коноплі.
 Кочія – карета.
 Красний/красна/красне – красивий, красива, красиве.
 Курагов – весільний прапор.
 Ладкальниця/ладкальниці – свашка/свашки/виконавиці весільних ритуальних пісень.
 Ладканка – весільна пісня.
 Ладкання – весільні ритуальні пісні.
 Ладкати – виконувати весільні ритуальні пісні.
 Латки/лашки – локшина.
 Ліпше – краще.
 Май – ще.
 Молода/молодий/молоді – наречена/наречений/наречені.
 Молодиця/молодиці – жінка/жінки заміжні.
 Нанашка/нанашко/нанашки – хрещена мати/хрещений батько/хрещені батьки.
 Нись/ниська – сьогодні.
 Переладковування – переспіви ритуальні.
 Повісьмо – низка з конопель.
 Погар – склянка.
 Позирати – дивитись.
 Пойте – ходіть, ідіть.
 Придане – посаг.
 Приданниця/приданниці – родичка/родичі нареченої.
 Пропойці/пропої – гості, що йдуть з нареченим.
 Свальба – весілля.
 Свашка/свашки – жінка/жінки дітородного віку, які щасливі у шлюбі і мають дітей.
 Стийко/стрийна – брат батька з дружиною.
 Тітка – сестра матері/батька.
 Токмитись – торгуватись.
 Уйко/уйна – брат матері з дружиною.
 Файний/файна/файне – гарний/гарна/гарне.
 Хоснуємо – користуємось, споживаємо.
 Честувати – шанувати.
 Чипець/молодиця – круглий жіночий головний убір з китицями.
 Шор – ряд.

¹ Сенько І. М. Як зачую коломиюку. Збірник. – Ужгород, 1975. – С. 119.

² с. Буковець. Матеріали Міжгірського районного Центру культури і дозвілля (далі – ЦКід).

³ Респонденти Марія Шопи, 1922 р.н. та Олена Шопи, 1943 р.н., с.м.т. Міжгір'я. Матеріали експедиції автора. Літо, 1995.

⁴ Респондентка Віталія Янчик, 1980 р.н., с. Ізки, Міжгірського р-ну.

⁵ с. Новоселиця. Матеріали Міжгірського районного ЦКід.

⁶ Там само.

⁷ с. Ізки. Матеріали Міжгірського районного ЦКід.

⁸ с. Новоселиця. Матеріали Міжгірського районного ЦКід.

⁹ Респондентка Олена Джумеля, 1930 р.н., с. Голятино Міжгірського р-ну.

¹⁰ Там само.

¹¹ с. Новоселиця. Матеріали Міжгірського районного ЦКід.

¹² с. Буковець. Матеріали Міжгірського районного ЦКід.

- ¹³ Респондентка Віталія Янчик. Вказю село.
- ¹⁴ Респондентка Оксана Мись, 1971 р.н., с.м.т. Міжгір'я Міжгірського р-ну.
- ¹⁵ с. Присліп. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ¹⁶ с. Тюшка. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ¹⁷ Иванов Ю.В., Котуб М.С., Красновская Н.А. Венгры // Брак у народів Західної і Південної Європи. – М., 1989. – С. 80.
- ¹⁸ Еремина В.И. Ритуал и фольклор. – Л., 1991. – С. 89 – 91.
- ¹⁹ Грацианская Н.Н. Чехи и словаки // Брак у народів Центральної і Південно-Східної Європи. – М., 1988. – С. 46.
- ²⁰ Иванов Ю.В., Котуб М.С., Красновская Н.А. Вказ. праця. – С. 82.
- ²¹ Анфертьев А.Н. Греки // Брак у народів Західної і Південної Європи. – М., 1989. – С. 149.
- ²² с. Келечин. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ²³ Там само.
- ²⁴ Респондентка Марія Тимчик, 1937 р.н., с. Ізки Міжгірського р-ну.
- ²⁵ с. Буковець. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ²⁶ Респондентка Ганна Каптур-Янчик, 1947 р.н., с. Ізки Міжгірського р-ну.
- ²⁷ Респондентка Софія Губаш, 1951 р.н., с.м.т. Воловець Воловецького р-ну.
- ²⁸ с. Буковець. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ²⁹ Наукові фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Рильського НАНУ (далі – ІМФЕ). – Ф. 14 – 3. – Од. зб. 1189. – Арк. 6. Записи Сенько І. в с. Келечин Закарпатської обл., 1965.
- ³⁰ с. Негровець. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ³¹ Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. – К., 1995. – С. 131.
- ³² с. Новоселиця. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ³³ Респондентка Олена Джумеля.
- ³⁴ Там само.
- ³⁵ с. Присліп. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД від Угрин Л.
- ³⁶ Респонденти Калина Фулитка, 1934 р.н.; Михайло Жаба, 1957 р.н.; Ганна Ломпа, 1938 р.н., с. Присліп Міжгірського р-ну. Матеріали експедиції автора. Січень, 2007.
- ³⁷ с. Присліп. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД від Угрин Л.
- ³⁸ Там само.
- ³⁹ Респондентка Софія Губаш.
- ⁴⁰ Респондентка Марія Сметана, 1925 р.н., с. Негровець. Матеріали Міжгірського районного ЦКіД.
- ⁴¹ Респондентка Софія Губаш.
- ⁴² Респонденти Калина Фулитка, 1934 р.н.; Михайло Жаба, 1957 р.н.; Ганна Ломпа, 1938 р.н., с. Присліп Міжгірського р-ну.
- ⁴³ Респонденти Марія Шопа та Олена Шопа.
- ⁴⁴ Рошко Н. Синевирське весілля за старовинними звичаями. Матеріали Центру народної творчості (м. Ужгород). – С. 4.
- ⁴⁵ Респондентка Софія Губаш. Вказ. село.
- ⁴⁶ Грацианская Н.Н. Вказ. праця. – С. 59.
- ⁴⁷ ІМФЕ. – Ф. 14 – 5. – Од. зб. 49. – Арк. 111. Експедиція в Закарпатській обл. 1945 – 1946 рр., записав і обробив Симоненко І.Ф.
- ⁴⁸ Рикман Э.А. Румыны // Брак у народів Центральної і Південно-Східної Європи. Под ред. Рикмана Э.А.

– М., 1988. – С. 167.

⁴⁹ Респондентка Софія Губаш.

⁵⁰ с. Негровець. Матеріали Міжгірського районного ЦКід.

⁵¹ Респондентка Софія Губаш.

⁵² ІМФЕ. – Ф. 14 – 5. – Од. зб. 49. – Арк. 62. Експедиція в Закарпатській обл. 1945 – 1946 рр., записав і обробив Симоненко І.Ф.

⁵³ Байбурин А.К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов. – СПб., 1993. – С. 82 - 83.

⁵⁴ НАФРФ ІМФЕ. – Ф. 14 – 3. – Од. зб. 1189. – Арк. 15. Записи Сенько І. в с. Келечин Закарпатської обл., 1965.

В статье рассматриваются свадебные обычаи бойков Закарпатья. Несмотря на глубокую самобытность культуры бойкивско-закарпатского люда, свадебный обряд остается традиционным украинским, хотя и имеет ряд региональных особенностей.

Ключевые слова: Свадебные обычаи, свадебный обряд, бойки Закарпатья, ладканье.

Article deals with the wedding customs of Transcarpathian boykos. Despite the number of regional features and the deep cultural identity of Boyko-Transcarpathian people, their wedding ceremony in this region remains a traditional wedding ceremony of Ukraine.

Key words: wedding customs, wedding ceremony, Transcarpathian boykos, ladkannya.